

SZERKESZTŐSÉG BUDAPEST, IV. VÁRMEGYE UTCA 11. Telefon száma 788.

EGYETÉRTÉS

Dr. PAP ZOLTÁN főszerkesztő.

EÖTVÖS KÁROLY szépirodalmi főszerkesztő.

KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, IV. VÁRMEGYE UTCA 11. Telefon száma 798.

Kérjük azokat a t. cz. előfizetőket, kiknek előfizetése július hó 30-án lejár, hogy a lap megrendelését lehetőleg minél előbb megújítani sziveskedjenek.

Kultusz-árcza és irodalom.

Mekkora, mily mélyreható szerepe volt a szépművészeteknek és a szépirodalomnak a népek kultúrájára s a nemzeti eszme felvirágzására, azt bizonyítani, vagy tételelni kiemelt talán fölösleges. Tudja mindenki, aki a népek művelődés történetében csak némileg járta, hogy a kultúra ott indult legpompásabb s legerőteljesebb fejlődésnek, ahol a művészeteknek és az irodalomnak legjobb talaja volt. S minden mivellett európai nép kormányja nemcsak érzi, hanem tudja is ezt, mert szeretetteljes ápolásban részesíti a szépművészeteket és a szépirodalmat is.

Csak éppen nálunk felelkeznek meg jótórnán egészen a szépirodalomról. Meccenása alig van s egyes nagylekű egyéniségek sem akadnak, akik a szépirodalom meccenásai gyantát szerepelnének példán oly mértékben, mint amily mértékben támogatta Semsey Andor a tudományos irodalmat. Valóságilag mostoha gyermeke a nemzetnek a szépirodalom. Amolyan vadvirág fele. Fejlődjék, ahogyan tud. Ha a jég el nem veri, a vihar meg nem tépi, gonosz elemek talaját meg nem mérgezik, akkor virágozzék isten nevében. Gondos és szerető kertész nincs, aki ápolná és gondját viselné.

A melancholia egy nemével konstáljuk ezt, különösen most, hogy a kultuszárca költségvetését kezdtek ma tárgyalni a képviselőházban. Nem fogjuk tételtől-tételre nyomom követni ezen a helyen, hogy mi mindegyre jut költség a kultuszminiszterium költségvetésében. Csak annak a ténynek megállapítására szorítkozunk, hogy a szépirodalom ápolására és felvirágoztatására költség nem jutott. Pedig ha valaha volt remény arra,

hogy a kormány figyelme a szépirodalomra is kiterjed, ugy most reményünk lehet rá.

Gróf Apponyi Albert kultuszminiszter a műveltség legmagasabb fokára és színvonalára emelkedett. Műveltségét nemcsak nálunk, de az egész kultivált világban, még tengeren túl is ismerik és nagyra tartják. A széles műveltségnek és nagy látókörnek köszönhető, hogy a Kiszalud-Társaság tagjai közé választotta. S mint a Kiszalud-Társaságnak ilyen illusztris tagjától, bizony jól esett volna látni, hogy éber figyelmet s meleg szeretettel kiterjeszti a szépirodalomra is.

Az okok között, amelyek miatt az ideai költségvetésben egy fillér sem jut a szépirodalom ápolására, bizonyára legelső sorban áll az, amit Wekerle fejezt ki, hogy az 1906-iki költségvetést készen kapta a kormány; ez tehát nem a mostani kormány gyermeke. Néma meccenés gyantát fogadjuk ezt és meghajlunk a kénszerbelyzet előtt, amely erősebb lehet bizonyos adott politikai körülmények közt, mint a szándék és akarat. Abba a keretbe, amely a kultusz-kormányzat adottságára nem lehetett beilleszteni a szépirodalom ápolásának semmi formáját és módját. Erős a meggyőződésünk s a mostani kormányról föl is lehetett tételezni, hogy abban az esetben, ha nem lett volna megköve bizonyos határokig a keze, figyelme erre a nagyfontosságú tényezőre is kiterjesztette volna s nem maradt volna tovább is árva, vagy mostoha gyermeke a kultusz-kormányzatnak a szépirodalom.

Mert igaz: árva és mostoha gyermek volt eddigéig mindig. De olyan árva, olyan mostoha és elhagyott, mint a legutóbbi küzdélmény időkben, nem volt soha. Volt legalább precedens rá, hogy a kultusz-kormány egyes irókat és költőket támogatott erkölcsileg és anyagiilag. Nincs szükség rá, hogy felsoroljuk az eseteket, csak megemlítjük, hogy például Vajda János költészetét elcsenevezedett volna, ha a kultusz-kormány annak idejében nem támogatta, szeretettel és figyelemmel nem karolta volna fel.

Wlassics Gyula volt kultuszminiszterünk, ha nem is töltötte be teljesen azt a teret, melyet a kultuszárca keretében a szépirodalom számára (az igaz, hogy nehezen, de mégis) kihasználhatott volna: legalább ahol erre alkalma nyílt, megbecsülte a szépirodalom munkásait s nem egy esetet ismerünk, ahol formális kvalifikáció nélkül tanári állásokba helyezte el őket; nem kárára, de mint a tapasztalat már is bebizonyította, egyenes hasznára a kultúrának.

Legutóbbi éveinkben azonban szokássá kezdett válni a szépirodalom munkásainak lekecsinylése, a közéletből való mesterséges kiszorítása.

Nem egészséges kulturális állapot az olyan, amilyen miénk, hogy író meg nem érhet, hacsak nem forgácsolja el erejének javát a hírlapirodalom terén.

Am az is áll, hogy az államtól várni a szépirodalom fellendítését legalább is naiv óhajtozás; de tagadhatatlan, hogy a szépművészetek keretében legalább is jelt adnia az államtól arról, hogy a kultureszközök között erre is gondja van: kötelessége. Eltekintve attól, hogy gyámoltól eszköz, serkentő és buzdító hatása van.

Néma meccenésnek vesszük Wekerle miniszterelnöknek az 1906. évi költségvetésre nézve általában tett nyilatkozatát s ide is vonatkoztatjuk a kultuszárca hiányára; azonban az 1907-ik évi költségvetésre ezt a meccenést ki nem terjesztjük.

Eppen ezért említettük ezt most s felhívjuk rá a kultusz-kormány figyelmét, ha netán feledékenységis játszott volna szerepet a szépirodalom mellőzésében.

Szolgáljon ez a meccenésünk hang gyantán, amely a szépirodalom művelőinek és harcosainak régi vágyódását, régi sóvárgását s néma óhajtozását fejezte ki. Más kultúra fejlődnek, más virágoznak indulva a magyar szépirodalom, ha a kultusz-kormány édes gyermekévé fogadná legalább a jövőben.

Mert a szépirodalmi társaságok, az Akadémiát sem véve ki, félig-meddig csak plátóilag támogatják a szépiro-

dalmat. Minden támogatásuk a pályázatok hirdetésében merül ki, amely pályázatok, ha meddők nem maradnak is, (aminthogy például az akadémiai pályázatok túlnyomó esetekben tényleg meddők maradnak) de irodalmi támogatásnak nem mondhatók. Ha pedig az állam, mint legfőbb hatalmi tényező lépne fel első meccenés gyantán ebben az országban, akkor az irodalmi társaságok is, a nagyközönség is egészen más módon karolná föl a szépirodalmat s az megkaphatná azt a helyet, amely megilleti és régen megillette.

Még virágozó irodalom mellett is szükséges ez a gyámoltás. Hát még nálunk, ahol a »skribler«-t egyenlő szemérmekkel mérik a proletárokkal!

Leleplezett borderók.

Alább közöljük a hírt arról, hogy azok a támadások, melyek az utóbbi napokban a sajtó egyénimel részéről érték Polónyi Géza igazságügyminisztert, kóhört, hogy ne mondjuk: hamisított alappal bírtak.

Harmadik személyek sürgönyöztek a feleségének és hirtelen ügynökök ügyfeleiknek s azt a mesét, hogy ne mondjuk: rágalmat kóhörtök ki mellé, hogy ezeket a sürgönyöket az igazságügyminiszter ügyvéd fia küldte az ügyfeleiknek: tehát ezek manipulációk, amelyekkel senki más, mint a magyar igazságügyminiszter követelt el, mert a fia ügyvéd.

Ilyen dupla ugrásokat a rágalom-gyártásban még Walsin-Eszterházy sem tudott produkálni.

Sürgönyöket sikkasztanak el s ezeket beillesztik a tényleges igazságügyminiszter ténykedései közé: ugy-e megható közbiztonsága a magán-becsületnek Magyarországon?

Szegény Bécezi rendőrtanácsos! Milyen szép esete lett volna, ha ezek az »okiratok« nem egy elő miniszter, hanem — tesztem föl — egy ügyvéd ellen hoztattak volna nyilvánosságra!

No de legalább gyorsan kinákozott egy gyakorlati példa arra, hogyan kell kedvet szegni a sajtónak attól, hogy ne firkáljon olyasvalamit, ami tilos.

A Magyar Távirati Iroda ugyanis jelenti: A mai leleplezett folyanan kiderült, hogy az Az Újság július 14-iki számában a

von Pilis urnak tulajdonított táviratát Wohl Lajos küldte Berlinbe, oly magánygyben, melynek semmi köze sincs a Nordd. Lloydhoz.

A mai est folyamán azután szenzációs fordulat következett be, mert megkerült az Az Újság által közölt és Polónyi igazságügyminiszter meggyanúsított alkori másik két gazdátlan táviratnak feladója is.

A feladó Schwarcz Samu hirdetési ügynök, lakik Magyar-utca 27. H. em. 11. sz. két év óta áll összeköttetésben Misslerrel, a Nordd. Lloyd távirattársaság ügynökével. A szóbanforgó 120 hirdetést (30 vidéki lapban négyszer megjelent) Schwarcz Samu, az Általános Tudósító hirdetési osztályában, tulajdonos és szerkesztő Leopold Gyula (VII. Budapest, Erzsébet-kört 41. sz. alatt) f. e. június hó 16-án adta fel; s miután a következő napon már meggyőződött arról, hogy a hirdetések a kívánt alakban meg fognak jelenni, táviratban értesítette erről megbízóját. A Leopold Gyula-féle általános tudósító és hirdető f. hó 13-án nyugtázta Schwarcz Samunak a megjelent hirdetésekért járó 480 koronát. Mindezeket Schwarcz Samu önállóan, mint szakmájába vágó dolgokat intézte és soha semmiféle összeköttetésben nem állott a Polónyi-irodával.

Igy állnak a tények, amelyek bizonyítják, hogy az Az Újságban az általa, hogy az általa közölt és Misslerre címzett táviratok a Polónyi-irodából adtak fel, valótlanok és rágalom. Meg lehet állapítani továbbá, hogy az Az Újság által közölt táviratok esakis tilos uton jutáltak az Az Újság birtokába, itt tehát büntetendő visszaélés esete forog fenn.

Hogy ki részéről történt a visszaélés, ki fog derülni, mert Schwarcz Samu, amint ezt a Magyar Távirati Iroda egy munkatársa előtt kijelentette, feljelentést fog tenni távirati titok megszegése és táviratok eliskasztása miatt.

A T. Kézbel.

Sághy Gyula tudós is, professzor is, az egyetlen ember is, mióta az esztétika tudja, mindig az iskola dolgával bíbelődött.

Csak természetes hát, hogy a mikor a vallás- és közoktatásügyi költségvetés akarja elfogadásra ajánlani, néhány megjegyzéssel, néhány glosszával szeretne füzereznit ezt az ajánlat.

Pardon — szól le rá az elnök szeliden — most a közoktatásügyi költségvetés tételét, a »személyi kiadásokat« tárgyaljuk. Sághy Gyula előadó urnak tehát csak ehhez van joga szólni.

A professzor megvakarja a fejét és kissé ingerülten csapja le az átkát az asztalra.

Az Egyetértés társzaja

Az ügy be van fejezve.

— Az Egyetértés eredeti társzaja. — Irtá: Vértessy Gyula

— És most édes Gizike. — Talán inkább: Asszonyom. — És most édes asszonyom, miután a véletlen összehozott öt hosszú év után, ha önök úgy tehisz, fejezzük be a mi ügyünket. — Részemről befejeztem, mikor férhez mentem. — En azonban még nem nősültem meg s így részemről nincs befejezve. — Kivánsi vagyok, hogy maga hogy akarja a maga részéről befejezni. Nem gondolja, hogy a jól befejezett becsülethelyüket nem lehet külön is befejezni. Az csak olyan slendrián tempó, hogy a segédnek külön-külön jegyzőkönyvet vesznek fel feleik részére. Ott már valani baj van! Tudhatná mint indult párbajozó és mint kifogástalan gentlemann. — Tudom is, de maga az oka Gizike. — Mondtam már, hogy ne szólítson így! Semmi joga sincs hozzá! — Maga az oka nagyságos asszonyom. A maga befejezése nem volt helyes. — Talán vissza kellett volna édesgetnem, mikor a faképnél hagytam. Talán könyörgőnk kellett volna magának, hogy becsülje meg a szégyenséget és legyen mégis püül, daczára, hogy kiadta az utamat? Ez lett volna a helyes befejezés? — Jól van, hát vétekem. Beismerem. De ezerszer megbántam azóta a vétkemet. Nem tudtam, hogy annyira szeretem! Azt hittem, hogy meg tudok élni maga nélkül is. — Meg is élt, igen szépen. Öt hosszú éven át igen jól érezte magát nélkülem s ha most véletlenül itt nem talál, bizonyára újabb öt évig sem jutottam volna az eszébe. Azt hiszem, most is csak időtöltésből akarja felújítani régi emlékeit. Idejött erre az isten háta megett ki tűrdőhelyre, hogy locsil-lapítsa az idegét és itt unalmából újra kurizálni próbál, a régiideáljának. Ha ugyan

ideát voltam valaha. S nem csak affle médium, aki kellett magának, hogy verseket írasson. — Ne gunyoljon! Mióta magát elhagytam s mióta vágyódom maga után, fazóta érzem először az igazi, tisztá, nagy szeretet. Azt a szeretet, amelyet eddig léhan, hivalkodva megtagadtam, azt, amelyről nem hittem, hogy létezik, azt a szeretet, amelynek tisztasága ellen amnyit vétettem, szóban, írásban, eselkedetben, gondolatban. Megbűntetett érte a jó isten, de nem lát ez a nagy büntetés. Rászólkaltam, megérdemeltem. Megmutatta nekem a szeretet mindenható erejét s én most verődöm, kinlódom. Könyörüljön rajtam edes Gizike: legyen egy jó szava legalább hozzám! Mióta itt vagyok, hányszor elmondtam már, mennyire szeretem. — És én hányszor, hogy mennyire nem szeretem. — Kegyetlen, gnyos hozzá és én még se tudok mást tenni, mint szeretni, szeretni! Az istenre kérem, hallgasson meg végre! — Hízen hallgatom kedves barátom — mondja nevetve az asszony — legalább fel oraja hallgatom már. — Hallgat, de nem akar megérteni. — Csak ne csináljon kedves ur olyan buskónor arcot, nem hat vele réam buskóp lovag, toledói don Quijote ur! Én már túl vagyok az efféleken. Tisztában vagyok magával. Teljesen tisztában. — Nincs. Esküdjöm minderre. — Ne esküdjék semmire. Hanem azért csak beszéljen tovább, eskü nélkül. Elvégre nem kell magának okvetlenül esküdni. Csak társaságunk tovább szépen, nyugodtan. Hanem, ne akarjon közelebb ülni! — Anyyira utál? — Dehogy utálom. Akkor nem lennék magával egy perczig sem, ha utálnám. — Örültem szeretem. Meghalok ha... — Ha nem leszek a magáé? Hallottam már sokszor. Magától is, mastól is. — Kitél mástól? — Nono, kedves Othello ur, ne forgassa úgy a szemét! Elhez magának semmi közö. Legfeljebb az uram lehetne rá kíváncsi. Az meg sokkal okosabb, semhogy kíváncsi lenne! Hát, mit csinál, ha nem leszek a magáé? Meghal? Dehogy is hal! De ne is haljon! Szívemből kívánom, hogy

eljen nagyon soká és legyen nagyon boldog. Valaki mással. — Az asszony az utolsó szavakat olyan esendes megadással mondta, hogy a fiatal ember a szomorú hangból bátorságot merített, megfogta az asszony kezét s úgy mondta: — Leveg boldog? Magán kívül nem lehetek én boldog senkivel sem. Soha, senki mással, csak magával. — Nem lenne szives elereszteni a kezemet és a helyére visszaülni? Mert különben kénytelen leszek arra lépni, hogy fojsszon meg becses jelenlétét. Mikor megengedtem, hogy meglátogathasson, megmondtam, hogy csak mint régi jó barátot akarom látni. Mert így maga egészen tühető; amíg a szerelmeről nem kezd beszélni. De akkor egyszerre unalmas, sablonos, kiálthatatlan lesz. Mert miket asszonyokat, tudja, csak olyan szerelmei érdekelnék, amelyekben hiszünk. — Az pedig kedves Detre, a magában abszolúte nem hiszek. — Nosolygott az asszony, de mintha ez a mosolygás csak leplezője lett volna annak az ányóknak, mely szép arczán hirtelen végigtűtött. — Nem hiszek — ismételte. — Amit maga érez, az csak olyan írói hangulat. Egy verset lehetne belőle írni. Arra jó; egyébre nem igen. Nem veszedelmes se magára, se másra. Írói hangulat, semmi egyéb! — Ugy szeretem, mint az életemet. — Ezt elhiszem, mert az életet sem szereti! Magánál az is csak hangulat! Azért dobja oda kockára lepton-nyomon s azért él napról-napra komoly csel, nemes ambíció nélkül. Marad »tehetséges író« cítele végéig — sőt valószínűleg »tehetséges fiatal író«, mert a leha életmódja hamarosan tönkro fogja tenni; és meg fog halni, anélkül, hogy csak egy napig is komolyan élt volna, hogy csak egy olyan nagy művet alkotott volna, ami a nevet fenttartaná. — Ha maga akarja, lesz czeója az életetnek. Szeressen édes... — Ha maga csak arról akar beszélni, amiről én nem akarok, akkor jobb ha távozik. Öt óra ugys; a kávéházban talál ilyenkor kártyakompaniát! — Nem megyek! Kibeszélem magam. Azután kidobhat. Itt vagyok maga mellett, majd megörülök a szerelemtől és maga

gnyut üz belőlem! Pedig az olyan nagy érzések, aminő az enyém, joga van viszonzást követelni. De én gyáva vagyok s tehetetlenül türöm ezt a szegyeteljes állapotot. — Micsoda szegyeteljes állapotot? Hogy tisztességes asszony vagyok, hogy a férjemet nem esalom meg magával? A férjemet, ezt a derék, becsületes, jó embert. — Tudom, hogy nem szereti a férjét, nem is szeretheti. Derék jó becsületes ember; én is tisztelen, de nem magához való. A maga poétikus, rajongó lelke nem felelhet meg ez a szárazlelkű, prózai ember. — A költői lelke emberekkel jóllaktam, mikor magat jobban megismertem. Ha az ember a poézisban abszolúte, megbecsüli a prózát. — Maga édes Gizike el van itt tetelve; a maga lelke itt kínosan vergődik; az idealizmusa meg van öve. — Az én idealizmusom? Az én idealizmusom a becsületesség. Es az, hogy az ember őrizze meg tisztán fiatalisága édes emlékeit és ne piszkolja azokat be. Magát szeretem a gyermekleány ábrándos rajongásával; az urnat pedig tisztelen a hitves ragaszkodásával. — Es a szerelm hol marad? Vagy azt hiszi, hogy maga már meglehet szerelm nélkül? Huszonöt éves korában már nincs erre szüksége? Azt hiszi? Es azt hiszi, hogy el lehet azt felejtetni, ha valakit ugy szerettek, mint ahogy maga szeretett engem? — Nem volt az szerelm! Csak olyan hangulat, aminő a magáé szokott lenni. Hangulat, aminő emlék lett. Kedves emlék, amely néha-néha most is beanyozza az én mostani életemet. Az álom volt, a mostani életem valóság. Az az élet poétikus vágyódása volt, ez az élet realizmusában való megnyugvás. Az az álom soha se válhatott volna valóra; ebből a valóságból pedig nem akarom, hogy megsiratott rossz álom váljék. — Hát vége mindennek? — kérdezte a férfi mintegy önmagától, rezignáló, szomorú hangon. — Vége! — mondta az asszony. — Ennek így kell lenni. Maradjak én csak jó barátja, bizalmas, jó barátja, a kinek maga ezután is beszélni fog a terveiről s aki örövendeni fog a sikereinek.

Felkelt az asszony a székről s kezét nyújtotta a férfinak: — A jó barátának a jó barát! — Helyes! Hát akkor a jó barátának mond el egy mesét a jó barát. — Hallgatom. — Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy nagyon fiatal pár. Végtelenül szerették egymást s a fu el is vette volna a leányt, de koldus volt, mint a templom egere s nem tudta volna eltartani. — Mondta volna, hogy várjak egy évig, tíz évig, vártam volna. De megszökött előlem, a csokor után, mint az igazi tolvaj, a ki rabol, azután elült. — Jól van, elfutottam. Volt rá okom. De mi oka volt magának arra, hogy férjhez menjen? — Nem akarom az anyám nyákán maradni; meg aztán kezdem becsülni és tisztelni azt a férfit, a ki csak azután akart megcsokolni, mikor már a felesége voltam. — A maga mámoros, hazug vallomása után jól esett ennek az egyszerű, becsületes embernek a becsületes, tiszta szándéka. A felesége lettem, hűséget fogadtam neki s ezt a hűséget meg is tartom. Addig éljek! — S ha most meggyőződnék róla, hogy nem voltam hűtlen, mert mindig csak magát szerettem! Ha azt mondanám, hogy életelme nek nincs egyéb vágya, mint a maga bírása. Ha azt mondanám, hogy boldog vagyok, ha a ruhája szegélyét érinthetem — ha azt mondanám, hogy szívemben ez a szerelm volt az első és az utolsó — ha azt mondanám, hogy mióta magától elváltam, öt hosszú, kínos éven át, csak azért kerestem feledéskepes a leha viszonyokat, hogy meg ne örüljek az utána való vágyódástól — ha azt mondanám, hogy most azért jöttem, hogy elvigyem az én édes, kis feleségemnek... — Feleségének? — szótalgolja az asszony lassan, esendően, azután feláll, odalép a férfi mellé, nagy sötét szemét ráemeli, nézi egy pillanattig s csak azután kérdezi: — Csakugyan szeretsz becsületesen, tisztán? Akarod, hogy a térd legyek? A te szerető, boldog kis feleséged? — A hangja reszkettett, a szemé telejött könnyel.

ORSZÁGGYÜLÉS.

I. A képviselőház ülése.

Kedd délelőtt tíz órakor. —

Elnök: Justh Gyula. Jegyző: Raisz Aladár és Ráth Endre. Az elnök: Az ülést megnyitom.

Ráth Endre jegyző olvassa a költségvetés címét és I. tételét. Sághy Gyula, a közoktatási bizottság elnöke, ismerteti kérését a költségvetésről.

A vallás- és közoktatásiügyi tárcza.

Ráth Endre jegyző olvassa a költségvetés címét és I. tételét. Sághy Gyula, a közoktatási bizottság elnöke, ismerteti kérését a költségvetésről.

Justh Gyula elnök felhívja a közoktatási bizottság elnökét, hogy ismertesse a költségvetésről szóló kérését.

Sághy Gyula: De kérem, csak ismertetnem kell azt, a mit elfogadásra ajánlok. Az elnök: De csak magat a tételt!

Sághy Gyula előadja a költségvetésről szóló kérését. Az elnök: Az elnök: De csak magat a tételt!

Lázár Pál színtelen engedelmet kér, hogy állásfoglalásában szívesen. A ház elnökének megadja, mire Póit kijelenti, hogy örömmel fogadja Apponyi kérését.

Lázár Pál színtelen engedelmet kér, hogy állásfoglalásában szívesen. A ház elnökének megadja, mire Póit kijelenti, hogy örömmel fogadja Apponyi kérését.

Lázár Pál színtelen engedelmet kér, hogy állásfoglalásában szívesen. A ház elnökének megadja, mire Póit kijelenti, hogy örömmel fogadja Apponyi kérését.

Apponyi Albert beszéde.

Gróf Apponyi Albert: T. képviselőház! (Halljuk! Halljuk!) A kivételről beszéltem, amelyeket a költségvetés felett tanácskozunk, alkalmam azt, ami különben kötelességem volna, hogy ugyanis tárczához tartozó ügyek irányítására nézve a Háznak részleges felvilágosításokkal szolgáljak és arra kérem a t. Házat, hogy egyelőre érje be az általános irányelvek előadásával, a melyek a t. miniszterelnök úr által kifejtett általános programnyilatkozatban az én tárczám ügykörét illetőleg foglaltatnak.

Most csupán arra szorítkozom, hogy előttem szótól a képviselőházzal előadásra nyomon előlévő beszédeket tegyek, amelyek talán világosságot fognak vetni sok tekintetben az én szándékaimra is. Polit Mihály t. képviselő úr nem vesztette bizalmát a kormány iránt és különösen irántam, mert pedig abból az indokból, mert szerinte elterlem a helyes kulturpolitikától, vagyis azt hiszi, hogy én is folytatólag fogom azt az irányítást, amely elterelt a kulturpolitikától, a mely politikát báró Eötvös József inaugurált, ezzel kapcsolatban a t. képviselő úr beszélt a magyar államnak, mint a Nyugat és Kelet közeletére hivatott államszervezet hivatásáról, beszélt az itt lakó nemzetiségek jogaival, hibáztatva az állami iskolák létesítésére irányuló törekvést és a maga álláspontjától fejté ki, hogy mi volna a magyar állam hivatása, mely szervezettben és szervezetenek megfelelő mily kulturpolitikával felelhet meg a magyar állam e hivatásnak.

Helyette én is visszatér arra a bizonyos 1905. évi 7000 és 70000. számú két rendeletre, amelyekről szerinte fentartani kívánok és ez is a bizalmatlanságnak egyik indoka. Ami a rendeletet illeti, mindenképp elengedjem meg a t. Házat, hogy ez alkalommal ezekről ne nyilatkozzam, mert e tárgyban úgy is interpellációt intéztek hozzám és arra adandó válaszbombám terjedelmesebben, vagy ha talán nem terjedelmesebben, de talem telhető világossággal fogom kifejteni álláspontomat és szándékaimat. (Heveslés.) Csak az általános jellegű megjegyzésekre óhajtom ellenérveleveleimet megtenni.

Abban t. képviselőháznak teljesen igazva és ez felel meg az ő filozófiai irányú elméletek, hogy egy állam kulturpolitikájának összhangban áll lennie az állam hivatásával, az állam történelmi kialakulásával és jövőbeli feladataival. De a következtetések, amelyekre én jutok, különbözőek azoktól, amelyekre ő jutott, azt tartom igénis, hogy ennek az államnak hivatása, hogy képes legyen a Nyugat és Kelet között, de aként, hogy a Nyugatnak fejlettebb civilizációját emelje saját körébe a lehető legmagasabb hatványosságra és ennek kiegészítését követesse a Keleten.

E feladatnak azután nemcsak kulturális része van, de van államszervezeti, van katonai része is. És a magyar állam drócságosan megfélemből ennek a feladatnak. Elvezeték a magyar hazafiak milliói annak a feladatnak teljesítésében, hogy a Keletről folyó fenyegető veszélyek ellen megvédjék a nyugati kultúrát. Igénis oltoztak ezen feladatnak teljesítésében Magyarországgal szorosra fűződött a szerbek. Ennek a feladatnak, hogy a Nyugatnak végyára legyen, kellett, hogy Magyarország megfeleljen. Nos hát, t. képviselőház, egy végvár feladatának csak az erők szigorú koncentrációjával által lehet megfelelni. (Élnék helyeslés.) Éppen ez a feladat és ennek a feladatnak tudata idézte elő azt a nevezetes történelmi tény, hogy Magyarországot a legdrágább centrálizált állam egész Európában. Éppen ez a geográfiai helyzete tette szükségessé, hogy akkor, mikor a középkori államalkotások mindnyelvekben egy bizonyos szűrtől irányzat nyílvánult, apró rész-szuverenitásokra osztott meg az európai nagy nemzetek által alkotott államok ma minden mindnyelvek, akkor Magyarországot az államalkotók faj hámulatos politikai osztódnál fogva egy erőt összefoglaló centrálizált kerületként sikerült alkotni magyabán a középnyorban.

Ennek a centrálizált királyságnak alkotása pedig sikerült aképp, hogy ez nem történt a szatrápjak jogok létesítésének, biztosításának és kiterjesztésének rovására és ezen centrálizációnak — hogy úgy mondjam — nyelvi követelményeit is sikerült aképp létesíteni, hogy azok által nem nyomattak el az itt lakó és nem magyar fajok hozzátartozóinak azon nyelvi igényeit, amelyek összeférnek az állami egységgel. (Élnék helyeslés.) Legjobb bizonyíték ennek az, hogy ma is itt vannak s annak, hogy meg nem fogták, az hogy ma is erőt tudnak kifejteni. (Igaz! Ugy van! a baloldalon.)

Ma is távol áll tőlünk az a szándék, hogy nem magyarajuk pogártársainkat az 6 faji egységességükben megbénítsuk, az 6 kulturális fejlődésüket hátráltassuk, csak azt kívánjuk tőlük, hogy ők mint magyar honpolgárok alkalmazkodjanak a magyar állam fennállásának ezen törvényéhez, a melyet a magyar állam nem tagadhatna a nélkül, hogy a személynél, tönkrejuttassuk ki ne ténne magát. (Élnék helyeslés.)

A t. képviselő úr hibáztatja azt, hogy a népiszkolák államosítására való tendenciát lát az én költségvetésemben is. Bluntchlit idézi, hogy: Schule ist Staatliche. Hogy ez a mondasz monnyire nem alkalmazható Magyarországon létező tényleges viszonyokra, méltóztaték csak ezt a költségvetést megvizsgálni és azt fogja találni, hogy pl. a középiskoláknál mi fordítunk az állami gimnáziumokra és realskólákra 5 millió koronát, felsőbb törvényhatósági és községi középiskolák segélyezésére pedig majdnem 2 millió koronát. Amit tehát az állam nem tart fenn, hanem csak segít, ami nem állami jellegű, az a költségvetésben majdnem felét veszi igénybe annak, amit az állami középiskolákra fordítunk. Így van a népiszkoláknál is. Az állami elemi népiszkolákra előirányozták 8860000 koronát, községi, felekezeti és magánnevelési iskolák segélyezésére 3,900,000 koronát, tehát majdnem fele az előbbi összegnek. Így viszonyok között az állami iskoláknak túlfelénegsége becsül ezen országban igazgatatlanság nélkül valóban nem lehet. Nem is ez az irányom. A tantervvel az által velem egyetértőleg megállapított programban világosan be foglaltatik, hogy minden tényleges kultur-munkát, mely a nemzeti kultúrát elő akarja mozdítani, szívesen fogadjuk, támogatjuk, ezúttal csak azt kívánjuk tőle, hogy segítse elő a hazafias szemlélet, a nemzeti egység szemléletét általott művelődést. (Élnék helyeslés.)

Ezen az uton akarunk haladni, de hogy azután az állam közoktatási feladatát mindig kiterjedtebben mértekben érvényesítsük, az nem csupán az u. n. nemzetiügyi viszonyokban leli magyarázatát. Hiszen a fajmagyar Alföldön, a mi nagy virágzó földi községnek a közoktatás érdekében hozott áldozatok terén elementek már az áldozatok véghatárát s azok mindnyelvekben udukn szakra nem iskolázatlan gyermekeket, akikről sem a felekezeti, sem a közpénz nem képes többé gondoskodni s maguk kernek, hogy azon segítségük, hogy érteintelendő hgyva azon iskolákat, melyek fennállnak, mellettük állami eszközökkel állítsunk iskolákat. Azt akarja t. képviselőház, ki a kultúra iránt oly nagy rajongással viselkedik, hogy az analabítás jessző szavakkal, amely most van, tovább engedjék ném inakb, semhogy állami iskolákat állítsunk? (Igaz! Ugy van!) Mi az állami iskolák feladataiban a legteljesebb tekintettel vagyunk mindenre.

Vajda Sándor: A nemzetiügyi törvény alapján? Bartha Ö. öné: A nemzetiügyi törvény nem az állam törvénye fölt! Gróf Apponyi Albert: Nem tudom, mit akar t. képviselőházam a nemzetiügyi törvény ide bevezetéséig. Vajda Sándor: Állami iskolákat állítsanak nekünk is! Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

Gróf Apponyi Albert: Ezen kívánságunk tőlünk telhetőleg meg is fogunk felelni, én csak azt tudom, hogy az 1868. népoktatási törvény kifejezetten megadja a vallás- és közoktatási ügyek miniszterének az arra való jogot, hogy ott, hol akar a közoktatás, akár az állam érdeke szempontjából szükségesnek tartja, állam iskolákat állítson föl.

